

۷ ثور ۱۳۹۲ - ۲۷/۰۴/۲۰۱۳

عبدالجليل جليلي

مرحوم محمد داود خان اولين رئيس جمهور افغانستان

و جريان مڪمل و واقعي سفر رسمي ۱۹۷۷م ايشان به مسكو

هموطنان ارجمند!

در جريان ۲۷ ساليکه از کودتای منحوس و ضد ملی ۷ ثور ۱۳۵۷ هـ ش گروه های خلق و پرچم تحت الحمايه روسيه شوروی می گذرد (۱)، عده زيادی از دانشمندان و مؤرخين افغانستان و جهان، آثار زيادی برای روشن ساختن دوران سپاه و ظلماني ديکتاتوري کمونيستی در کشور از یک طرف، و دوره قهرمانی های ملت افغان و شهامت و قربانی های این راد مردان از جانب ديگر، به نشر رسانیده اند که در آن جمله یکی هم اثر محترم عبدالصمد غوث معيين سابق سياسي وزارت امور خارجه تحت عنوان سقوط افغانستان (the fall of Afghanistan) است، که در این اثر خویش روشنی زيادی مخصوصاً به زوایای تاریک روابط زیر پرده سياسي افغانستان و روسيه شوروی و آنچه از دسترس مطبوعات آزاد و ملت بدور بوده، انداخته اند.

ولی آنچه مرا مجبور به ترتیب این متن، زیر عنوان یا مفهوم تصحيح قسمتی از اثر شان که خاصتاً روشنی انداختن به سفر رسمي و تاريخی مرحوم سردار محمد داود خان اولين رئيس جمهور افغانستان به تاریخ ۱۲ اپریل ۱۹۷۷م به مسکو، ساخته است این است که در قدم اول گرچه دوست و همکار دیرینه همان یک وزارت بوده و هیچ نوع سوء تفاهمی هم نداریم ولی علالت مزاج و مریضی، اوشانرا از اجتماع گوشه ساخته که نتوانسته ام مستقیماً با ایشان تبادل نظر کنم و ثانیاً که من و ایشان هر دو اعضای هیأت سفر رسمي آن مرحوم بودیم و ثالثاً و مهمتر از همه که به نظر من یکی از مکلفیت های راستین تاریخ نویس و ارائه واقعات به مردم این است که بر علاوه تتبع دقیق و تدارک معلومات مڪمل و مکفی، عدول از واقعیت های تاریخی و یا کوتاهی را در آن بکلی به یک طرف گذارد تا با نشر مطلب انحراف یافته و یا ناقص، لطمه ای به تاریخ واقعی وطن نرسد و با دست بدست شدن آن اثر، این دیوار تا ثریا کج نماند.

بهر صورت از اینکه محترم عبدالصمد غوث چه نظری در مختصر نوشتن یا انحراف جریانات داشتند، تنقید و ملحوظ نظری ندارم، تنها می خواهم درین جا با چشم دید و شهادت عینی که تمام ذوات معیته همسفر مرحوم سردار محمد داود خان درین سفر تاریخی و واقعاً سرنوشت ساز افغانستان داشتند، آن سفر و جریانات آنرا بدون کم و کاست و هر آنچه بوده و رخ داده است، برای معلومات و مطالعه شما هموطنان گرانقدرم ارائه نمایم.

گرچه از جمله اعضای همسفر یا ذوات معیته - سه وزیر کابینه آن وقت به شهادت رسیده اند، دو وزیر با فضیلت و مجرب و فرزندان صادق وطن (مرحوم علی احمد خرم وزیر پلان و مرحوم انجنیر جمعه محمد محمدی وزیر آب و برق آنوقت) یکی بعد دیگری کشته شده اند. وزیر سومی (سید وحیدالله معاون وزارت امور خارجه) که در روزهای اول فاجعه ثور از طرف زعمای کمونیست افغان اعدام گردیده و به شهادت رسیده است. ولی خوشوقتیم که هنوز ذوات معیته آن وقت یا شاهدان عینی در قید حیات را بدین ترتیب به شما معرفی می دارم و با ارائه این جریانات واقعی از همه آن محترمان نیز خواهش می کنم که با مطالعه آن اثر و یا این متن اگر نظر و یا تصحیحی دارند، تا ناوقت نشده، آنرا بدسترس شما هموطنان محترم قرار دهند؛ شاهدان عینی این سفر مهم و تاریخی از این قرار اند:

- ۱- مرحوم دکتور علی احمد پوپل سفیر افغانستان در مسکو (بعداً مهاجرت در آلمان و اخیراً متوفی در همان کشور).
- ۲- محترمه دکتور محبوبه رفیق رئیس دفتر وزیر امور خارجه (فعلاً مقیم واشنگتن، اضلاع متحده امریکا)

۲- این گزارش جناب عبدالجليل جليلي دوست عزيز و گرانقدر من به اثر خواهش اينجانب (ولی احمد نوری) ادیتر این گزارش در سال ۲۰۰۵ میلادی نوشته شده است^۱

- ۳- محترم میر شمس الدین رئیس تشریفات وزارت امور خارجه (فعالاً مقیم فرانسه)
- ۴- محترم عبدالفرید رشید مدیر عمومی اقتصادی وزارت امور خارجه (فعالاً مقیم آلمان)
- ۵- محترم محمد رفیق شمعریز مدیر شعبه دوم سیاسی، اروپای شرقی، وزارت امور خارجه (فعالاً مقیم فرانسه) (۲)
- ۶- محترم عبدالاحد ناصر ضیایی مدیر اطلاعات وزارت امور خارجه (مقیم دیوسلدورف، آلمان)
- ۷- اینجناب عبدالجلیل جمیلی مدیر روابط اقتصادی وزارت امور خارجه (فعالاً مقیم لانجلس، ایالات متحده امریکا) تقدیم کننده این متن
- ۸- محترم محمد انور نوروز معاون ریاست تشریفات وزارت امور خارجه (فعالاً مقیم سندیاگو، کالیفورنیا).

لازم به تذکر است که مرحوم دکتور علی احمد پوپل سفیر کبیر آن وقت افغانستان در مسکو از آغاز مراسم تشریفات و مذاکراتی، عضویت هیئت جانب افغانی را داشتند اما محترم میر شمس الدین و محترم محمد انور نوروز، رئیس و معاون ریاست تشریفات وزارت امور خارجه، تنها امور تشریفات را به عهده داشته و در جمله هیئت افغانی در دور مذاکرات دو روزه شامل نبودند.

در عکس پایان همه چهره های اشتراک کنندگان این دیدار مهم سردار محمد داوود خان رئیس جمهور افغانستان با لیونید برژینف منشی عمومی کمیته مرکزی و رئیس حزب کمونیست اتحاد جماهیر شوروی دیده می شوند.

طرف چپ در وسط سردار محمد داوود رئیس جمهور افغانستان.
 .. طرف راست سردار محمد داوود: علی احمد خرم وزیر پلان افغانستان، جمعه محمد محمدی وزیر آب و برق افغانستان، سید وحید عبدالله معاون وزارت خارجه، عبدالصمد غوث معین سیاسی وزارت امور خارجه (تنها دستان او دیده می شود)، عبدالجلیل جمیلی (در عکس دیده نمی شوند).
 .. طرف چپ سردار محمد داوود: محمد خان جلال وزیر تجارت افغانستان، علی احمد پوپل سفیر افغانستان در ماسکو، دکتور محبوب سراج رفیق رئیس دفتر وزیر خارجه، عبدالفرید رشید مدیر عمومی اقتصادی وزارت خارجه، عبدالاحد ناصر ضیایی معاون دفتر وزیر خارجه.^۲
 طرف راست عکس: در وسط لیونید برژینف منشی عمومی کمیته مرکزی و رئیس حزب کمونیست اتحاد جماهیر شوروی دیده می شوند. و طرف راست وی نیکولای پودگورنی رئیس شورای عالی و رئیس جمهور اتحاد شوروی و در آخر نفر راست الکساندر پوزانوف سفیر شوروی در افغانستان دیده می شود. (۴)

- ۳- جناب محمد رفیق شمعریز نیز دو سال قبل در سال ۲۰۱۱ میلادی در پاریس وفات نموده و در همان جا به خاک سپرده شد. (ولی احمد نوری)
- ۴- این عکس تاریخی و مهم را جناب عالیقدر عبدالاحد ناصر ضیایی دوست عزیز و گرانقدرم مهربانه به دسترس اینجناب (ولی احمد نوری) ادیتر این متن گذاشته اند که از لطف و همکاری شان کمال امتنان و سپاس دارم.

د پانوی شمیره: له ۲ تر ۷

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
 یادونه: دلپیکني د لیکنيزې بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیولو مخکي په خیر و لولئ

بهر حال دگرگونی ها و تحولاتی را که به دیده سرنوشت ساز ملت افغان و تحولات منطقه و جهان و پیامد تقریباً سه دهه سرایا بحران می بینم، از همین سفر رسمی تاریخی ۱۲ و ۱۳ اپریل ۱۹۷۷م اولین رئیس جمهور افغانستان و غرور شکنی کریملین نشینان سرچشمه می گیرد و این هم اصل داستان:

« طیاره "کندهار" طیاره رسمی رئیس دولت افغانستان (قبلاً طیاره رسمی پادشاه افغانستان) حامل رئیس جمهور افغانستان، مرحوم محمد داود خان و ذوات معینی ایشان که در فوق ذکر گردید (به شمول محمد خان جلالر وزیر تجارت وقت که از او در بالا نام نبرده ام) صبح روز ۱۲ اپریل ۷۷ کابل را به مقصد مسکو ترک کرد و با مواصلت به میدان هوایی تاشکند، هیأت افغانی از طرف رُئسای جمهور و صدراعظمان و وزرای خارجه و جمع غفیری از سه جمهوریت شوروی همسایه افغانستان (ازبکستان، تاجکستان و ترکمنستان) بگرمی زیادی استقبال شده و به عمارت (VIP) مخصوص زما در آن میدان هوایی، رهنمائی شدند. در آن تالار بزرگ میز طعام چاشتی را برای تقریباً ۵۰ نفر تهیه دیده بودند که رئیس جمهور افغانستان و رئیس جمهور ازبکستان در وسط میز مقابل هم قرار داشتند و در جریان صرف طعام چاشت ایراد بیانیه های خیر مقدم از طرف میزبان و قدردانی و تشکر از طرف مهمان صورت گرفت. وظیفه ترجمانی مرحوم محمد داود خان را، بر علاوه مکلفیت وظیفوی عضویت هیئت، من به عهده داشتم و ازین رو بر میز دعوت در چوکی سوم به طرف راست رئیس جمهور افغانستان قرار گرفتیم ولی قبل از آغاز مراسم محمد خان جلالر وزیر تجارت از جای خود برخاسته و از رئیس جمهور افغانستان التجا کرد که اگر به او اجازه داده شود تا با برادر بزرگ و خاله و پسر خاله و فامیل خود که اصلاً تاشکندی و مقیم آن شهر اند و به دیدنش آمده اند، صرف نان چاشت کرده و زودتر برگردد که با اشاره سر از طرف رئیس جمهور موافقت گرفته و جلالر رفت و بعد از صرف طعام برگشت.

دو موضوع دیگر نیز قبل از توضیح جریانات مذاکرات قابل ذکر دانسته می شود که:

اولاً- به همه اعضای معینی تفهیم شده بود تا جریان مذاکرات را بدون فروگذاشت تحریر کرده و در ختم هر مذاکره مشترکاً به حیث یک راپور مکمل مذاکرات آن را فوراً منسجم سازند.

ثانیاً- هدایت اکید داشتم که چون در جمله هیأت افغانی تنها کسی هستم که به لسان روسی بلدم، باید بر علاوه گرفتن جریان مذاکرات، به همه مطالب و اظهارات نیز متوجه باشم، زیرا بعد از حرکت از تاشکند چنین تفهیم شده بود که تنها ترجمان جانب شوروی امور ترجمه و ترجمانی را به عهده خواهد داشت و بس.

طیاره حامل رئیس جمهور و ذوات معینی همسفر شان، شام همان روز به مسکو مواصلت و در تالار "وی. آی. پی." میدان هوایی بین المللی شیرمیچی و (Sheremetiva) از طرف لیونید برژنف منشی عمومی حزب کمونیست، نیکولای پود گورنی رئیس شورای عالی (رئیس جمهور)، الکسی کاسگین صدراعظم، اندری گرومیکو وزیر امور خارجه و دیگر وزراء و اراکین دولتی استقبال شدند و بعداً هیأت با مراسم با شکوهی عازم قصر سه طبقه گردید که در سمت جنوبی کاخ کریملین قرار داشت.

صبح روز ۱۳ اپریل ۱۹۷۷م مذاکرات رسمی دولتین در قصر مرکزی کریملین (مُشرف به دریای مسکو) آغاز شد. روز اول مذاکرات با تبادل بیانیه های مرحوم سردار محمد داود خان رئیس جمهور افغانستان و لیونید برژنف منشی اول حزب کمونیست اتحاد شوروی و ضمناً توضیحات مرحوم علی احمد خرم وزیر پلان افغانستان که به اجازه و اشاره محمد داود خان صورت گرفته بود و اجمال عمومی پلان های اقتصادی گذشته و درعین حال پیش بینی های پلان ۷ ساله اقتصادی آینده افغانستان را در بر داشت، در فضای آرام و سالم به پایان رسیده و هیأت افغانی در دعوت نان چاشت بزرگ و با موهبت سالون گیورگی کریملین اشتراک کردند که مسالمت و تعاطی بیانیه ها و همسایگی نیک را با خود داشت.

روز ۱۴ اپریل ۱۹۷۷م و دور دوم مذاکرات نیز در همان تالار عظیم برگزار شد. (ناگفته نماند که زعمای اکثر کشور ها بشمول اتحاد شوروی همیشه در همچو جلسات فقط متن تحریر شده از قبل را که بعضاً تا ۲۰ و ۲۵ صفحه می رسد، قدم به قدم خوانده می روند که به این اساس لیونید برژنف هم همین پرنسپ را تعقیب میکرد) منشی عمومی حزب کمونیست اتحاد شوروی با آغاز بیانیه خویش روز دوم جلسات را افتتاح کرد، موصوف بعد از شرح یک قسمت بیانیه خود، که ۲۰ الی ۲۵ دقیقه دوام کرد، با توقف متن بیانیه سر بلند کرده و به شکل جدی تر و صدای بلندتر رو بطرف رئیس جمهور افغانستان کرده چنین به سخن آغاز کرد:

« آقای رئیس جمهور! شما به خوبی می دانید که کشور ما همیشه نزدیکترین دوست افغانستان بوده و در هر وقت و مرحله بی دست دوستی را به طرف افغانستان پیش کرده و از هیچ نوع کمکی دریغ نکرده است. حال هم ما به خوشی حاضریم که برای اجرای پلان جدید اقتصادی افغانستان کمک کنیم ولی طوریکه اطلاع دارید دشمنان ما می

د پانوی شمیره: له ۳ تر ۷

افغان جرمن آنالین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پټه له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

پادونه: دلېکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولی

خواهند که درین دوستی ما رخنه وارد کرده و آنرا خراب سازند، بدین لحاظ عمل خودها را زیر عنوان پیسکور (Peace Corps) و رضا کار و غیره به افغانستان اعزام می دارند که آنها زیر عنوان کمک و همکاری، اساساً در تخریب روابط ذات البینی ما می کوشند. باید حکومت افغانستان تمام این اشخاص را از افغانستان خارج کند.»

ترجمان جانب شوروی آنقدر این مطلب را جویده ولی گوارا و واژگونه جلوه داد و ترجمه کرد که جانب شوروی که به لسان دری آشنائی نداشتند و جانب افغانی که اصل مطلب و کلمات "برژنف" را به روسی نفهمیده بودند، هیچ انتباه خرابی از آن نگرفتند و این همان فرصتی بود که باید درک واقعیتهای گفتار "برژنف" و عواقب خواهش یا هدایت او، منحصیث و وظیفه، هیأت افغانستان را حالی می ساختم و به این خاطر بدون وقفه و تأمل، به مرحوم سید وحیدالله معاون وزارت امور خارجه (وزیر امور خارجه) که یک نفر بعد از من بطرف چپ و قریب شخص رئیس جمهور افغانستان نشسته بودند، رو کرده و آهسته گفتم: معاون صاحب، ترجمه درست نیست! با ادای محض این کلمه از طرف من، شهید مرحوم محمد داود خان رو بمن کرده و قدری با عصبانیت گفتند: "چه گپ است؟" عرض کردم که همین مطلب اخیر را ترجمان درست ترجمه نکرده است.

درین وقت است که لیونید برژنف متوجه شد که هیأت افغانی به بحث در بین خود مصروف اند، هم ممکن نظر خاص خود را محرک آن می دانست؛ چون می دانست که من به لسان او بلدم، روبه من کرده و باصدای جدی پرسید که چه گپ است؟ فوراً رو به او کرده گفتم که جلالتمآب، شما همین لحظه این چنین اظهار داشتید (تکرار عین کلمات و جملات روسی خودش) ولی ترجمان شما مطلب شما را نه آنچه شما اظهار داشتید، بلکه برنگ و مفهومی دیگری (عین متن دری ترجمان شانرا البته به لسان روسی) ترجمه کرده که به نظر شما هم درست نخواهد بود.

برژنف فوراً به عقب خود (جائیکه ترجمان شان به پشت سر او نشسته بود) نگاه کرد و با صدای شدید و بلند به ترجمان هدایت داد که گفتارم را منحرف نکنید و آنچه گفته ام ترجمه کنید، که ترجمان مذکور درین مرتبه گفتار او را که فوقاً تقدیم گردید، مکماً توضیح داد.

برژنف بعد از این هم بقیه گفتار خود را که جمعاً بیش از ۴۵ دقیقه بود به پایان رسانیده و نوبت به رئیس جمهور افغانستان رسیده بود تا بیانیۀ خود را ایراد نماید؛ و او شان نه متن داشتند و نه مدرکی، بلکه نوت های مختصری گرفته بودند که با اشاره به هریک آن آغاز به سخن کردند:

مرحوم محمد داود خان رئیس جمهور افغانستان بیانیۀ خود را با تشکر از استقبال گرم و دوستانه مقامات شوروی و روابط همکارانه ایشان با افغانستان شروع کرده و هریک از جملات و پاراگراف های برژنف را قدم به قدم و بصورت سیستماتیک جواب دادند تا اینکه به همان تذکر جدی و یا اخطاریۀ دیپلوماسی منقاد کننده برژنف رسیدند و در آن مورد جواباً چنین گفتند:

مرحوم محمد داود خان که درین لحظه جدی تر و صریحتر و با صدای نسبتاً بلندتر از آغاز بیانیۀ خود شروع به حرف زدن کردند، چنین گفتند:

« جلالتمآب برژنف!

شما و همه خوب می دانند که افغانستان یک کشور رو به انکشاف بوده و برای رفع مشکلات اقتصادی خود به کمک تمام کشورهای دوست خود در جهان ضرورت دارد، و ما همیشه از کمک های همه کشورهای دوست منجمله اتحاد شوروی صمیمانه تشکر می کنیم، بنا براین همیشه خواهش مندیم تا کشورهای دوست با کمک های اقتصادی و اعزام متخصصین خود به افغانستان با ما کمک کنند، ولی اگر این کمک ها و اعزام متخصصین به منزله مداخله در امور داخلی ما به حساب برود، ما از بازوی این ها گرفته و تمام شان را از افغانستان بیرون می اندازیم (درین لحظه حرکتی را با دست راست خود اجرا کردند مانند شخصی که شی دست داشته اش را بفاصله ۵ - ۶ متر دورتر از خود مانند دیسکی پرتاب کند) ولو که از جرمنی، فرانسه، اتحادشوروی، امریکا، بلغاریا و غیره باشند. و بعد از ترجمۀ این گفتار خود، یک بار دیگر علاوه کردند که با اجازه شما یکبار دیگر سخنانم را تکرار می کنم و عین مطلب خود را با همان حرکت دست و نام بردن از همان کشور ها تکرار کردند و افزودند: البته افغانستان یک کشور غریب است، ولی یک کشور مستقل و آزاد است، و به هیچ کشوری اجازه نمی دهد که بنام کمک در امور داخلی اش مداخله کند. تعیین سرنوشت افغانستان تنها بدست ملت افغان بوده و تنها مردم افغانستان حق دارند که در ان باره تصمیم بگیرند.»

با پایان این جمله که عواقبش چه میآمد؟، فوراً کاسیگین صدراعظم اتحاد شوروی که شخص دراک و سیاست مدار ورزیده بود و ادامه همچو بیانات را با وخامت بخوبی درک کرده بود، رو به رئیس جمهوری افغانستان کرده و سؤال خود را که بکلی خارج موضوع و پروگرام و به اصطلاح آب انداختن بر آتش افروخته بود مطرح کرد:

د پانوی شمیره: له ۴ تر ۷

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوولې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بڼې پازوالې د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ

مگر خواننده گرامی! برای روشن ساختن و راست ساختن انحرافات که بعد از همین لحظه توسط اثر محترم عبدالصمد غوث به اذهان عامه و نیز نشرات بعدی مانده و باید حتماً شسته شود و اصلاح گردد همین قدر می افزایم که: مرحوم سردار محمد داود خان نه کدام حرکت بی حرمتانه از خود بروز دادند و نه از جای خود و حتی از کرسی خود حرکت کردند و نه سخن را به آن رسانیدند که به مرحوم سید وحیدالله معاون وزارت امور خارجه فرصت داده شود تا او در تشریفات دیپلوماسی دست و پاچه گردد و نه هم هیأت شوروی و وضعیتی کردند که باعث بروز مشکلات و نارسایی در مجلس شود؛ این مسایل یک انحراف محض ذهنیت ها و تاریک جلوه دادن تاریخ روشن زعمای افغانستان بوده است و بس.

من به حکم وجدان و شهود محترم زنده حضور در آن جلسه که فوقاً اسمای شان را تذکر داده ام، به شما خواننده و شنونده این مطلب مهم و تاریخی را بحضور خدا و ایمانم اطمینان می دهم که مرحوم سردار محمد داود خان آنقدر انسان متین و با تمکین و متحمل ولی در باره مسایل وطن جدی و شکست ناپذیر بود که واژگون نشان دادن آنرا یا به غرض و ذهنیت شخصی و یا تخریبی و یا بی خبری و داشتن مطالب و مدارک انحرافی، شخصاً تعبیر دیگری کرده نمی توانم (یک موضوع را می خواهم به صراحت عرض کنم که نه با ایشان قرابت قومی و شخصی دارم و نه در تمام حیاتم با این حزب و یا آن دستگاه، این جبهه و یا آن گروه، روابط گروهی و بستگی داشته ام و فقط خود را یک فرد افغان، وطن و افغانیت می شمارم و تمنی می کنم نوشته و نظرم را شخصی، جانب داری و دور از صداقت تعبیر نکنید.) برمیگردم به سؤال الکسی کاسگین صدر اعظم شوروی که پرسید:

« آقای رئیس جمهور!

چون شما یکی از سیاست مداران مجرب بوده و مخصوصاً در منطقه شرق و همجواری با ایران و پاکستان و هند و چین در امور دولتی و سیاسی سابقه و تجربه کافی دارید و چون دید و نقطه نظر شما منحصراً سیاست مدار و رئیس جمهور افغانستان، برای ما ارزش زیاد دارد، ممکن است بفرمایید که شما اوضاع منطقه و احوالات کشورهای همجوار و روش سیاسی شان را به چه نظری دیده و تحلیل میکنید که یقیناً شنیدن نظر شما درینباره ارچناک میباشد.»

درین لحظه مرحوم محمد داود خان واقعاً با چنان متانت و سنگینی و چنان لهجه آرامی شروع به گفتن جواب و صحبت کردند که بکلی حیرت آور بود و اصلاً گمان هم نمی رفت که دریک چشم برهم زدن به این ترتیب چنین خویشتن داری بخرچ دهند، مانند این که همین لحظه قبل هیچ جریانی یا حادثه ای رخ نداده باشد. مرحوم محمد داود خان با آغاز سخن و توضیح چگونگی اوضاع هریک از کشورهای همجوار به شمول اوضاع سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ارتباط آن با مسایل بین المللی و سپس کشور خویش افغانستان و حتی خود کشور شورا ها از دید افغان ها و همسایه ها، آنقدر توضیحات و معلومات مکفی و لازم، با اتکاء به اعداد و ارقام و احصائیه ها ارائه کردند که صدراعظم اتحاد شوروی در اخیر معلومات ارائه کردگی شان با ابراز تشکر و قدر دانی گفتند:

«واقعاً توضیحات و معلومات شما آنقدر غنی و پرمحتوی و حتی مطالب بکر بود که از آن مستفید شدیم و با صراحت به شما می گویم که به مطالبی رسیدیم و آن معلوماتی را یافتیم که قبلاً نمی دانستیم و یا برنگ دیگری آنرا تعبیر می کردیم و توضیحات شما ما را به راه های بهتر و معلومات درست تری رهنمائی کرده است.»

قضایات در مورد تحلیل سیاسی منطقه از طرز گفتار و اندازه معلومات و ارائه جواب مرحوم محمد داود خان را به خود هر عضو محترم هیأت افغانی می گذارم و اما آنچه شخصاً گفته می توانم این است که چون قبل ازین سفر، در هیچ یک سفر دیگری و مذاکرات دیگری به معیت شان نبوده ام، مخصوصاً با طرح سؤال صدراعظم شوروی گفتار شان را نه همین که شنیدم می پنداشتم ولی آنچه شنیدم آن قدر مکفی و غنی و همه جانبه و پرمحتوا بود که الحق موقوف شانرا در قطار شخصیت های بزرگ شرق، مانند دکتور سوکارنو- جواهر لال نهرو و امثال شان در کنفرانس باندونگ و بنیاد گذاری اجتماع کشورهای غیر منسلک آبرومندانه احساس می کردم. و این بود نقطه نهائی آن جلسه که بعد ازین توضیحات ختم آن با برخاستن هیأت های هر دو کشور از کرسی ها اعلام شد.

رئیس جمهور افغانستان از قطار خود و رهبران اتحاد شوروی از رسته خود به درب خروجی تالار برآمده و نزدیک هم، یعنی رئیس جمهور افغانستان تنها با برژنف، پودگورنی، کاسگین و گرومیکو وزیر امور خارجه اتحاد شوروی دست داده (نه با تمام اعضای هیئت شان) و بدون توقف بطرف درب خروجی (طرف راست شان) حرکت کردند و البته در جریان این نوع وداع دست و پاچگی حتی که خصوصاً در هیأت شوروی رونما و قدری بی نظمی رخ داد که

د پانوی شمیره: له ۵ تر ۷

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلپکنی د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولی

وقتیکه درب باز شد و رئیس جمهور افغانستان شخصاً و تنها از آن خارج شدند، شاعلی میرشمس الدین رئیس تشریفات وزارت امور خارجه افغانستان که تازه به تالار داخل شده بود متوجه خروج رئیس جمهور نشده بود، بنا برآن مرحوم سید وحیدالله معاون وزارت امور خارجه صدا کرد که رئیس تشریفات رهبر رفتند و با دست اشاره کرد که رئیس تشریفات فوراً و به سرعت به عقب مرحوم محمد داود خان روان شد.

مرحوم محمد داود خان از راه همان تونل زیرزمینی که بین دو قصر وجود داشت و روز قبل هم از همان راه رفته بودند، باریس تشریفات افغان و رئیس تشریفات شوروی راساً به طبقه سوم قصر اقامتگاه شان رفتند. طبعاً بزودی ممکنه همه اعضای هیأت افغانی به تعقیب شان به همان قصر و همان طبقه رفتند. ولی واقعیت این است که با درک و احساس تأثرشان حتی تا تقریباً ۲ ساعت وزراء هم به اطاق شان نرفتند. در همین لحظه مرحوم پاینده محمد کوشانی، سکرتر اول سفارت کبرای افغانی در مسکو با دوسیه ای در دست نزد سید و وحیدالله معاون وزارت امور خارجه آمد و متن اطلاعیه تلکس وزارت خارجه را که به مناسبت وفات مارشال شاولی خان غازی در روم، از کابل مواصلت نموده بود، به اطلاع وی رسانید. معاون وزارت خارجه به رئیس تشریفات هدایت داد که آن متن مخابره شده را از حروف لاتین به دری نوشته و مستقیماً به رهبر تقدیم کند. رئیس تشریفات با تقدیم آن، لحظه بعد از وزرای محترم خواست که به اطاق رئیس جمهور بروند.

نان شب را به همان اطاق بردند ولی آنچه شنیدیم که مرحوم محمد داود خان اصلاً نان شب را صرف نکردند (بجز چای) یکی دوساعت بعد از این رئیس تشریفات وزارت خارجه شوروی آمده و دعوت نامه رئیس جمهور تاجکستان را به رئیس تشریفات وزارت امور خارجه افغانستان داده و گفت که چون رئیس جمهور تاجکستان بسیار علاقه دارد که رئیس جمهور افغانستان را با ذوات معینی شان فردا در شهر دوشنبه استقبال کند و شب هم در آن شهر میزبان شان باشد، ازین رو خواهش کرده اند که نظر و معلومات لازم را همین امشب به استحضاری شان برسانم. رئیس تشریفات وزارت امور خارجه افغانستان، دعوت نامه و چگونگی را به حضور رئیس جمهور افغانستان به عرض رسانید.

صف اول از چپ به راست: نیکولای پودگورنی رئیس جمهور اتحاد جماهیر شوروی، سردار محمد داوود رئیس جمهور افغانستان، لیونید برژنف مثنی عمومی حزب کمونیست شوروی، اندری گرومیکو وزیر امور خارجه شوروی، .... ، دکتور محبوبه سراج رفیق رئیس دفتر وزیر خارجه. صف دوم از چپ به راست: جمعه محمد محمدی وزیر آب و برق افغانستان، علی احمد خرم وزیر پلان افغانستان، ترجمان روسی لیونید برژنف، علی احمد پوپل سفیر افغانستان در مسکو، .... عبدالفرید رشید مدیر عمومی اقتصادی وزارت خارجه و عبدالاحد ناصر ضیایی معاون ریاست دفتر وزیر خارجه افغانستان.^۴

۵- این عکس تاریخی و مهم را جناب عالیقدر عبدالاحد ناصر ضیایی دوست عزیز و گرانقدرم مهربانه به دسترس اینجانب (ولی احمد نوری) ادیتر این متن گذاشته اند که از لطف و همکاری شان کمال امتنان و سپاس دارم.^۴

د پانو شمیره: له ۶ تر ۷

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلپکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکي په څير و لولئ

ولی جواب مرحوم داود خان این بود که با تشکر و قدردانی از دعوت ایشان، از سفر به دوشنبه معذرت می خواهند و در حالیکه به اوشان بگوئید که وقتیکه فردا از مسکو بطرف کابل پرواز می کنیم توقف در تاشکند را نیز در پروگرام قید نکنند و به همین منظور هرچه زودتر با قوماندان (پیلوت) طیاره کندهار (دگروال گل پاچاخان خاخی) نیز تماس گرفته و نظر او را در مورد همین پرواز مستقیم مسکو- کابل معلوم کنید که دگروال خاخی قوماندان طیاره هم آنرا تائید کرده و گفت که طیاره (L 18) بخوبی می تواند راساً از مسکو به کابل پرواز کند که همین طور هم شد و صبح روز ۱۵ اپریل ۱۹۷۷م و قتیکه رهبران شوروی بعد طی مراسم رسمی و عبور از برابر قطعه تشریفاتی مرحوم محمد داود خان را تادم زینه طیاره بدرقه می کردند و من هم شخصاً با ایشان قدم به قدم یک جا بودم، جز مراسم و کلمات و داعیه نورمال کلمه و جمله را نشنیدم که دال بر تیرگی او ضاع و یا کدورت برخوردها بکند و مرحوم محمد داود خان تا لحظه بالا شدن به زینه طیاره همان لبخند و آرامش دائمی خود را داشتند. و این است واقعیت یک حادثه بزرگ، تاریخی و تاریخ ساز ما و این هم شما.

پایان

د پانو شمیره: له ۷ تر ۷

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنی د لیکنیزی بنی پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکي په څیر و لولئ